

AMNESTY INTERNATIONAL ÁLLÁSFOGLALÁS

2020. április 4. EUR 27/2085/2020

MAGYARORSZÁG: A KORMÁNY VONJA VISSZA A NEM JOGI ELISMERÉSÉNEK BETILTÁSÁT

Az Amnesty International aggodalommal figyeli, hogy a magyar kormány egy olyan törvényjavaslatot nyújtott be az Országgyűlésnek, amely súlyosan sérti a transznemű és interszex emberek jogait, miközben minden erőfeszítésével arra kellene koncentrálnia, hogy hátrányos megkülönböztetés nélkül, mindenki számára garantálja az egészséghez való jogot, illetve olyan sürgős intézkedéseket hozzon, amelyek megfékezhetik a koronavírus-járványt.

A jövő hét folyamán fogja az Országgyűlés megvitatni az *egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyontájjal* szóló törvényjavaslatot (T/9934. számú törvényjavaslat), amely előírja, hogy az anyakönyvi nyilvántartásban fel kell tüntetni a személyek születési nemét, amelyet később nem lehet megváltoztatni. Ez azt is jelentené, hogy a személyazonosító okmányokban is ez a nem megváltoztatható adat lenne feltüntetve. Ezek a rendelkezések azonban súlyosan sértik a transznemű és interszex emberek magánélethez és önazonosságukon alapuló, nem jogi elismeréséhez való jogát, valamint emberi méltóságát. Az egyelőre nem világos, hogy a módosítások milyen hatással lennének az éppen tranzícióban lévő emberek helyzetére. A javasolt módosítások ráadásul hozzájárulnának a transz és interszex emberek hátrányos megkülönböztetéséhez az élet számos területén.

A transznemű embereknek biztosítani kell a lehetőséget, hogy nemüket önazonosságuknak megfelelően jogilag garantált, gyors, hozzáférhető és átlátható eljárás során elismertethessék. Minden államnak garantálnia kell, hogy a transz emberek az emberi jogokat sértő folyamat nélkül olyan okmányokhoz juthassanak, amelyek nemi identitásukat tükrözik.

Az Amnesty International felszólítja a kormányt, hogy vonja vissza a fenti rendelkezéseket, amelyek megtiltják a személyek nevváltoztatását az állam által kibocsátott hivatalos dokumentumokban, valamint biztosítsa, hogy a fenti okmányok kibocsátásának folyamata tiszteletben tartja az emberek magánélethez való jogát. Szervezetünk felszólítja az Országgyűlést, hogy mielőtt elfogadja a törvényt, távolítsa el a diszkriminatív rendelkezéseket, és védje meg a transznemű és interszex emberek jogait. Az Amnesty International felkéri az Alapvető Jogok Biztosát, hogy ítélje el a fent említett módosításokat a parlamenti szavazás előtt.

Ha az Országgyűlés ennek nem tesz eleget, az Amnesty International felszólítja a Köztársasági Elnököt, hogy az aláírás előtt küldje el a törvényt az Alkotmánybíróságnak, hogy az ellenőrizhesse annak az Alaptörvény II., VI. (1) és XV. (2) cikkével való összhangját. Amennyiben ezt a Köztársasági Elnök elmulasztja, az Alapvető Jogok Biztosának kell utólagos normakontrollt kérnie az Alkotmánybíróságtól.

A JAVASOLT MÓDOSÍTÁSOK SÉRTIK TRANZSNEMŰ ÉS INTERSZEX EMBEREK EMBERI MÉLTÓSÁGÁT, A MAGÁNÉLETHEZ ÉS A NEM JOGI ELISMERÉSÉHEZ VALÓ JOGUKAT, ILLETVE A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMÁT

A törvényjavaslat azzal az indokolással módosítaná az anyakönyvi eljárásról szóló törvényt¹, hogy fontos a születési nem rögzítése az anyakönyvben, mert a nem alapján különböző jogok és kötelezettségek keletkezhetnek. Az anyakönyvbe való bejegyzés lényegében deklarálja az orvos által megállapított, biológiai alapokon meghatározott nemet. Az indoklás szerint továbbá „tekintettel arra, hogy a biológiai nem teljes megváltoztatása nem lehetséges, jogszabályban szükséges rögzíteni, hogy ennek megváltoztatására az anyakönyvi nyilvántartásban sincs lehetőség”².

¹ 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról, elérhető:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000001.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Danyak%25C3%25B6nyv>.

² Lásd a törvényjavaslat 33. paragrafusához fűzött indoklást, *Törvényjavaslat egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyontájjal*, 23. oldal, elérhető: <https://www.parlament.hu/irom41/09934/09934.pdf>.

Azoknak a transznemű embereknek, akiknek dokumentumaiban nincs helyesen feltüntetve nevük és nemük, minden egyes alkalommal, amikor az okmányaikat használják fel kell fedniük, hogy transzneműek. Sok helyzetben ez akár napi rendszerességgel is megtörténhet. Olyan helyzetekben, amikor különböző ügyintézőkhez és szolgáltatások igénybevételéhez személyazonosító iratokra van szükségük (munka- és lakáskeresés, oktatási programra való beiratkozás stb.), a transz emberek kénytelenek lesznek előbújni, ezzel pedig sérül a magánélethez való joguk.

A törvényjavaslat rendelkezései ellentétesek Magyarország nemzetközi emberi jogi kötelezettségeivel. A nemzetközi jog szabályai alapján Magyarországnak tiszteletben kell tartania minden személy emberi méltóságát³, és a magán- illetve családi élethez való jogát⁴, és garantálnia kell, hogy senkit sem ér hátrányos megkülönböztetés. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján a magán- és családi élethez való jogot mindenféle hatósági személy beavatkozásától védeni kell.⁵ Az Emberi Jogok Európai Bírósága tisztázta, hogy a nemi identitás, a név, a szexuális irányultság valamint a szexuális élet az emberek személyes szférájának fontos részei, amelyek az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke alapján védelmet élveznek.⁶ A Bíróság döntése alapján a fent említett 8. cikk megsértéséhez vezet, ha egy állam nem építi ki „gyors, átlátható és hozzáférhető eljárásokat” arra, hogy a transznemű emberek nemét születési anyakönyvi kivonatukon megváltoztathassák.⁷

Azon lehetőség megtagadása, hogy az emberek nemi identitásuknak és nemi önkifejezésüknek megfelelő okmányokhoz juthassanak, súlyosan sérti a transznemű embereknek a nemük jogi elismeréséhez fűződő jogát, amelyre a nemzetközi emberi jogi egyezmények, így például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 16. cikkének és a Nőkkel Szembeni Megkülönböztetés Minden Formájának Felszámolásáról Szóló Egyezmény 15. cikkének védelme kiterjed.⁸

Magyarország több olyan nemzetközi emberi jogi egyezménynek is a részese, amely egyértelműen megtiltja a nemi, nemi identitáson vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést.⁹ Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének egyik határozata arra szólította fel a tagállamokat, beleértve Magyarországot, hogy „világosan tiltsák meg a nemi identitáson alapuló diszkriminációt nemzeti törvényeikben, illetve alkalmazzák a nemzetközi emberi jogi normákat, ideértve az Emberi Jogok Európai Bíróságának erre a területre vonatkozó esetjogát.¹⁰ A nem jogi elismerését illetően az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése utasította a tagállamokat, hogy alakítsanak ki gyors, áttekinthető és hozzáférhető eljárásokat a transznemű emberek nevének és nemének a születési anyakönyvi kivonatukon, okmányaikon illetve más hivatalos dokumentumaikon való megváltoztatására.¹¹

³ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának első cikke, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának bevezetője (International Covenant on Civil and Political Rights) elismeri, hogy az egyezménybe foglalt jogok az emberi méltóságból levezethetők, elérhető: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

⁴ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 17. cikke, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke (European Convention on Human Rights).

⁵ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke, elérhető: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf. „E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges,” lásd a 8. cikk (2) alpontját.

⁶ Útmutató az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkének értelmezéséhez, *Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog* (Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, *Right to respect for private and family life, home and correspondence*), 2019. augusztus 31., 31. oldal, 128. bekezdés, elérhető: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf.

⁷ *Ibid*, 228. bekezdés, utalva a *X v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* ügyben meghozott döntésre, § 70.

⁸ *Yogyakarta Elvek* az emberi jogok szexuális irányultságnak és nemi identitással kapcsolatos alkalmazásáról, 3. elv. Az Emberi Jogi Bizottság (The Human Rights Committee), melynek feladata, hogy a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának betartását vizsgálja, az tasked to monitor the implementation of the ICCPR, több esetben azt állapította meg, hogy az egyezmény 16. cikkének megsértése, ha egy állam nem állít ki születési anyakönyvi kivonatot vagy nem vezet anyakönyvi nyilvántartást, továbbá ez az adott személyek emberi jogait is sértette, ideértve a szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez is oktatáshoz való jogot. Lásd például: *Concluding Observations on Albania*, CCPR/CO/82/ALB (HRC, 2004), 17. bekezdés, *Concluding Observations on Bosnia and Herzegovina*, CCPR/C/BIH/CO/1 (HRC, 2006), 2. bekezdés, *Concluding Observations on the Democratic Republic of Congo*, CCPR/C/COD/CO/3 (HRC, 2006), 25. bekezdés.

⁹ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 24. cikke, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 14. cikke. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága megerősítette a CM/Rec(2010)5 számú ajánlásának bevezetőjében, melyet 2010. március 31-én fogadott el, hogy az „Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata illetve más nemzetközi szervezetek gyakorlata, melyek a szexuális irányultságot védett tudajdonságnak tekintik a diszkrimináció vonatkozásában, hozzájárultak ahhoz, hogy a transznemű emberek teljesebb jogi védelmet élvezzenek”, lásd: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a.

¹⁰ Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének határozata a transznemű emberekkel szembeni diszkriminációról Európában, (*Resolution 2048 (2015) on Discrimination against transgender people in Europe*), 6.1.1. és 6.1.2. bekezdések, elérhető: bit.ly/coe-pace-resolution2048.

¹¹ *Ibid*, 6.2.1. bekezdés.

A törvényjavaslat általi módosítások a magyar jogszabályokkal is több ponton ellentétesek. Az Alaptörvény kimondja, hogy „minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz”¹², valamint ahhoz, hogy „magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák”¹³. Magyarországnak továbbá „az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, ... születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül”¹⁴ biztosítania kell. Ezenfelül az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény világosan tiltja a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő diszkrimináció és zaklatás bármely formáját.¹⁵

Az Alkotmánybíróság egy iránymutató döntésében¹⁶ megállapította, hogy a transznemű emberek nemének jogi elismerése és esetleges névváltoztatása szorosan összefügg az emberi méltósághoz való alapvető joggal. A bíróság szerint „a névváltoztatásnak járulékos velejárója a névváltoztatás, az állam pedig köteles olyan szabályozást kialakítani, amely diszkriminációmentesen biztosítja a nyilvántartásokban történő átvezetést”.¹⁷

A TRANSZNEMŰ EMBEREK JOGAINAK TOVÁBBI KORLÁTOZÁSA

Amnesty International aggódik, hogy ha az Országgyűlés megszavazza a fent említett módosításokat, az a transznemű emberek hátrányos megkülönböztetéséhez vezetne, valamint fokozódhatnak a transz és intersex emberek ellen irányuló támadások és gyűlölet-bűncselekmények. Ezenfelül a bizonytalanság és az a mindennapi küzdelem, amit ezek a módosítások kiváltanának az alapvető szolgáltatások igénybevétele és az ügyintézők területén akár önkárosításokhoz, öngyilkosságokhoz illetve mentális betegségekhez vezethetnek.

Ez különösen azokat a személyeket érintheti, akiknek a megjelenése, nemi önkifejezése illetve nemi identitása nem egyezik az irataikban szereplő nemmel, hiszen a magánélethez való joguk bármikor sérülhet, amikor igazolniuk kell a személyazonosságukat. Ráadásul további jogi, szociális és intézményi nehézségekkel is szembesülhetnek.

Magyarországon a transznemű és intersex embereket gyakran éri hátrányos megkülönböztetés, elsősorban a foglalkoztatás¹⁸, az oktatás, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés illetve a lakhatás területén.¹⁹ Gyakran sérül az egészséghez való joguk is a tranzíciójuk illetve az egészségügyi ellátásuk során. A jogi nehézségek mellett az egészségügyi dolgozók egy részének előítéletes hozzáállása miatt a transz emberek akár hosszú időn keresztül is elkerülhetik az egészségügyi ellátórendszert.²⁰ A fenti jelenséget az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága is felismerte, ezért a tagállamoknak azt javasolta, tegyenek megfelelő jogi és egyéb intézkedéseket annak érdekében, hogy szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló diszkriminációtól mentesen mindenki élvezhesse egészséghez való jogát, valamint a nemzeti egészségügyi stratégiák kialakítása során vegyék figyelembe a lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek egyedi igényeit, illetve erre legyenek tekintettel az egészségügyi szolgáltatások minőségének értékelése kapcsán is.²¹

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya is világosan kimondja, hogy az egyezménybe

¹² Az Alaptörvény II. cikke, elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV>.

¹³ Az Alaptörvény VI. (1). cikke.

¹⁴ Az Alaptörvény XV. (2). cikke.

¹⁵ A 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról 8.§ (a) és (m-n) cikke, elérhető:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300125.TV>.

¹⁶ Alkotmánybíróság, „Transzszexuális menekült ügyében döntött az alkotmánybíróság”, 2018. június 21., elérhető:

<https://alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/transzszexuális-menekült-ügyében-döntött-az-alkotmánybirosag>.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Háttér Társaság: *A kirekesztés arcai: A transz emberek foglalkoztatási és munkahelyi hátrányos megkülönböztetése*, 2018. január, elérhető:

<http://hatter.hu/kiadvanyaink/kirekesztesarcai>.

¹⁹ Háttér Society – Hungarian LGBT Alliance – Transvanilla Transgender Association, Report about the Implementation of the Council of Europe Recommendation to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity in Hungary (CM/Rec(2010)5), 2018. július 31., 23-17. oldalak, elérhető: <http://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/hatter-cmrec2010-5-report2018.pdf>.

²⁰ Ibid., 26. oldal.

²¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, Ajánlás a szexuális irányultság és nemi identitás alapú diszkrimináció leküzdéséért hozott intézkedésekről, (Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity), 2010. március 31., VII. szekció az egészségről, 33. bekezdés, elérhető: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a.

foglalt valamennyi jog, ideértve az egészséghez, lakhatáshoz, oktatáshoz, munkához való jogot, hátrányos megkülönböztetés nélkül megillet minden embert.²²

Az Amnesty International felszólítja a magyar hatóságokat, hogy helyezzenek hatályon kívül minden olyan törvényt és vessenek véget minden olyan gyakorlatnak, amely hátrányosan megkülönbözteti a transznemű és interszex embereket, valamint garantálják számukra a magánélethez való jogot és a gazdasági, szociális és kulturális jogokaik diszkriminációmentes élvezését.

HÁTTÉR

A törvénymódosítás a kormány a legújabb kísérlete arra, hogy korlátozza a transz és interszex emberek jogait. A törvényjavaslat benyújtása felháborodáshoz vezetett az országban, többek között a civil szervezetek körében, amelyek egy [közös állásfoglalásban](#) sürgetik a módosítások visszavonását. A javaslat heves nemzetközi kritikát is kiváltott, többek között az Európa Tanács [Emberi Jogi Biztosától](#) és [Parlamenti Közgyűlésének Esélyegyenlőségi Bizottságától](#), illetve több nemzetközi LMBTI szervezet, többek között az [ILGA-Europe](#) és a [Transgender Europe](#) is elítélte a diszkriminatív törvényjavaslatot.

Az elmúlt három és fél évben egyetlen transznemű ember nem- és névváltoztatási kérelmét sem fogadták el, kivéve egy rövid periódust 2018 áprilisában az országgyűlési választások idején. Az eljárásokat azzal az indokkal függesztették fel, hogy új, egységes és átlátható jogi szabályozást fognak kialakítani.²³

Az elmúlt időszakban az Országgyűlés elnöke és más kormánypárti politikusok nyíltan támadták az LMBTI embereket homofób és kirekesztő megjegyzéseikkel.²⁴ Különösen aggasztó, hogy az LMBTI emberek elleni támadások és gyűlölet-bűncselekmények is fokozódtak: 2019 júniusától szélsőjobb oldali csoportok több alkalommal is megzavarták a Budapest Pride Hónap eseményeit és más LMBTI szervezetek rendezvényeinek résztvevőit illetve szervezőit is zaklatták.²⁵ Civil szervezetek valamint a sajtó is beszámolt arról, hogy a rendőrség több alkalommal sem nyújtott megfelelő védelmet a támadások ellen.²⁶

---

²² A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 2. cikke, elérhető:

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>.

²³ Magyar civil szervezetek közös állásfoglalása, 2020. április 2., elérhető: <https://budapestpride.hu/hirek/vonjak-vissza-a-transznemueket-ellehetetlenito-torvenyjavaslatot>.

²⁴ Index: "Kövér: A normális homoszexuális nem tartja magát egyenrangúnak", 2019. május 17., elérhető:

<https://index.hu/belfold/2019/05/15/kover-laszlo-forum-normalis-homoszexualisok-pedofilia/>, valamint 444.hu, "A melegeket kigyógyítani szándékozó pap is megszólalt, miután botrány kerekedett a köztévé műsorából", 2019. január 20., elérhető: <https://444.hu/2019/01/20/a-melegeket-kigyogyitani-szandekozo-pap-is-megszolalt-miutan-botran-y-kerekedett-a-kozteve-musorabol>, Magyar Narancs, „Bayer Zsolt büszke arra, hogy homofób”, 2019. július 15., elérhető: <https://magyarnarancs.hu/belpol/bayer-zsolt-buszke-arra-hogy-homofob-121400/?orderdir=novekvo> és HVG, „Gajdics Ottó együtt tud élni a melegekkel, mint a száraz kutyapiszokkal az árokparton”, 2019. április 2., elérhető:

https://hvg.hu/kultura/20190402_gajdics_otto_egyutt_tud_elni_a_melegekkel_mint_a_szaraz_kutyapiszokkal_az_arokparton.

²⁵ Hungary Today, "Minor Incidents and Controversial Statements Precede 24th Budapest Pride", 2019. július 5., elérhető: <https://hungarytoday.hu/incidents-controversial-statements-lmbtg-budapest-pride/>.

²⁶ Mércé, "Még a wc is megrongálódott, amikor Budaházyék megzavarták a Pride egyik eseményét", 2019. június 17., elérhető: <https://merce.hu/2019/06/17/meg-a-wc-is-megrongalodott-amikor-budahazyek-megzavartak-a-pride-egyik-esemenyet/>.